

בעזרת השם יתברך

ספר

דֶּרֶךְ הָאֱמֶת

דֶּרֶךְ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב

וצוקללה"ה

חלק א'

בו יבואר יסוד ושיטת ודרך הבעל שם טוב
זי"ע, ומה שהעיד ששומע ממתלבטא
דרקיע מה עיקר העבודה של הרבנים
וראשי ומשגיחי ומנהיגי הדור שצריכים
להשגיח, ומה שהעיד רבן של כל ישראל
מזן האדמו"ר מסאטמאר זי"ע שנשתכך
דרך הבעל שם טוב זי"ע, ומה הם יסודי
הדת שצריך כל אחד להשגיח עליו

יעא לאור על ידי

הוצאת אמונה

שנת תש"ס פה ברוקלין נוא יארק

קונטרס

דרך האמת

לדעת מי הוא המנהיג האמיתי בישראל

הסימן לדעת מי הם
הצדיקים האמיתיים?
ומי הם
הרע-בנים
מן הערב רב?

פרק א'

ויכוח בין תלמידי הבעל שם טוב

ז"ע

**איזהו הדבר העיקרי
שראש ומנהיג הדור
צריך להשגיח עליו**

בספר ברכות אברהם (פרשת ואתחנן) כתב:

שמעתי שתלמידי הרבי ישראל בעל שם טוב
ז"ל היו יושבים ביחד ומתווכחים איזהו הדבר
העיקרי שראש ומנהיג הדור צריך
להשגיח עליו.

יש מהם אמרו

שהעיקר הוא להשגיח על הזביחה שיהיה
השוי"ב [השוחט ובודק] ירא שמים, וכן בכל
שאר ענינים השייכים לזה **כי חס ושלוש**
מאכלות אסורים מטמטמים את
הלב.

ויש שאמרו עירובין הוא העיקר
 כי הלכות שבת כהררים
 התלויים בשערה (חגיגה דף י" ע"א)
 והאיסור חמור מאוד.

ויש אמרו מקוה היא העיקר
 להשגיח שהמקוה תהיה כשרה
 בלי שום חשש, כי אם יסוד בנין
 האדם הוא חס ושלום בלי כשרות
 קשה לו מאוד להתגבר על הרע ר"ל.

ואחר זה אמר להם מרן
 הריבש"ט [הרב רבי ישראל בעל
 שם טוב] ז"ל בזה הלשון:

תיתי לי כי בעת הזאת פלפלו
 גם כן במתיבתא דרקיע איזה
 מהם עיקר ואמרו כמר וכמר.

והסימן הוא במקרא (חבקוק ג') בזע"ם
 תצעד ארץ ר"ת [ראשי תיבות]:

"זביחה, "עירובין, "מקוה,

כל אלה הם יסוד הארץ. עב"ל.

הרי אנו רואים בפירוש מה היה דרכו האמיתי של הבעל שם טוב הקדוש.

ועכשיו בואו ונחפש הצדיק האמת אשר הולך בדרך הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שנוכל לומר עליו שהוא צדיק אמיתי שהולך בדרכיו, ונוכל ללמוד ממנו תורה וחסידות?

מכל הנ"ל אנו רואים יסוד ושיטת ודרך הבעל שם טוב זי"ע, ומה שהעיד ששומע ממתיתבתא דרקיע מה עיקר העבודה של הרבנים וראשי ומשגיחי ומנהיגי הדור שצריכים להשגיח, ומה שהעיד רבן של כל ישראל מרן האדמו"ר מסאטמאר זי"ע שנשתכך דרך הבעל שם טוב זי"ע, ומה הם יסודי הדת שצריך כל אחד להשגיח עליו

- א -

בְּזַעַם תְּצַעֵד אֶרֶץ בְּאֵף תִּדְוֹשׁ גּוֹיִם:

(חבקוק פרק ג פסוק יב)

- ב -

ועיין פירוש רש"י שם:

בזעם תצעד ארץ - לגרש שבעה עכו"ם:

הרי רש"י הקדוש אומר לנו בפירוש דעל
 ידי שמקיימים הזע"ם בזע"ם תצעד
 ארץ ר"ת [ראשי תיבות]:

"זביחה, "עירובין, "מקוה,

שהם יסוד הארץ. כמבואר לעיל מהבעל שם טוב
 הקדוש נזכה לגרש שבעה עכו"ם, ולזכות להגאולה
 שלימה במהרה.

- ג -

במכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מס'
 דשירה בשלח פרשה הי וזה לשונו:

כשישראל עושין רצונו של מקום אין
 חימה לפניו שנאמר חימה אין לי (ישעיה
 כז ד) וכשאין עושין רצונו של מקום חימה
 לפניו שנאמר וחרה אף הי בכם (דברים ז
 ד), כשישראל עושין רצונו של מקום הוא
 נלחם להם שנאמר הי ילחם לכם וכשאין
 עושין רצונו של מקום הוא נלחם במ

שנאמר ויהפך להם לאויב והוא נלדס - נלחם - במ (ישעיה סג י) ולא עוד אלא שעושין רחמן אכזרי שנאמר היה ה' כאויב וגוי (איכה ב ה): תרעץ אויב, רעצת אויב אינו אומר כן אלא תרעץ אויב לעתיד לבא שנאמר **בזעם תצעד** ארץ באף תדוש גוים (חבקוק ג יב). תרעץ אויב, זה פרעה שנאמר אמר אויב וגוי. דבר אחר זה עשו שנאמר יען אמר האויב עליכם האח וגוי (יחזקאל לו ב).

- ד -

במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק טו פסוק ו':

ימינך ה' נאדרי בכח נאה אתה ואדיר בכח שנתתה ארכה לדור המבול כדי שיעשו תשובה ולא עשו שנאמר ויאמר [ה' לא ידון רוחי באדם] וגומי (ברי' ו ג). ולא גמרת עליהן כלאה עד שהשלימו [רשען לפניך. וכן] מצינו באנשי מגדל שנתתה להן ארכא שמא יעשו תשובה [ולא עשו שנ]א' ויאמר ה' הן עם אחד וגומי (שם יא ו) אין עתה אלא תשובה [שנאמר ועתה ישי מה]

ה' אלהיך וגומי (דב' י יב) ולא גמרתה עליהן כלאה עד שהשלימו [רשען לפניך]. וכן מצינו באנשי סדום שנתתה להן [ארכא לעשות] תשובה [ולא] עשו שנאמר וה' המטיר על סדם וגומי (בר' יט כד) נאמי כאן מטר ונאמר [גפרית ואש אם עשו] תשובה הרי מטר ואם לא גפרית ואש [עשר מכות] [הבאת על המצי' במ] צ' ולא גמרתה עליהן כלאה עד שהשלימו רשען לפניך. [דבר אחר] ימינך ה' נאדרי בכח כשישראל עושין רצונו שלמקום עושין [את] השמאל ימין שנאמר ימינך ה' ימינך ה' וכשאין ישי עושין רצונו של מקום עושין את הימין שמאל שנאמר השיב [אחור ימינו מפני אויב וגו'] מי (איכה ב ג) דבר אחר >כשישי עושין רצונו של מקום אין חמה לפניו שנאמר חמה אין לי (ישעי' כז ד) וכשאין ישי עושין רצונו שלמקום [הוא מתמלא על שונאיהם של ישי'] חמה שנאמר וחרה אף ה' בכס וגומי (דב' יא יז). דבר אחר כש[ישראל עושין רצונו] שלמקום הוא נלחם להן שנאמר ה' ילחם לכם (שמי' יד יד) וכשאין ישי עושין רצונו שלמקום

כויכול הוא נלחם בהן שנאמר ויהפך להם
 [לאויב הוא נלחם] במ (ישעי' סג י) ולא עוד
 אלא שעושין את הרחמן אכזרי כע[ננין
 שנאמר היה ה'] כאויב וגומי (איכה ב ה)
 תרעץ אויב זה פרעה שנאמר אמר אויב
 (שמי טו ט) ויש [אומי זה עשו שנאמר] יען
 כי אמר האויב וגומי (יחז' לו ב) רעצתה
 אויב אין כתי' כאן אלא תרעץ אויב לעתיד
לבוא וכן הוא אומי בזעם תצעד ארץ
 וגומי (חב' ג יב).

- ה -

בשיר השירים רבה (וילנא) פרשה א ד"ה
 ד דרש רבי וזה לשונו :

דרש רבי פפיס לסוסתי ברכבי פרעה,
 לססתי כתיב אמר הקדוש ברוך הוא כשם
 שששתי על המצריים לאבדן בים כך ששתי
 לאבד שונאיהם של ישראל, ומי גרם להם
 להנצל מימינם ומשמאלם בזכות התורה
 שעתידין לקבל מימינו של הקדוש ברוך
 הוא שנאמר (דברים לג) מימינו אש דת
 למו, ומשמאלם זו מזוזה, דבר אחר
 מימינם זו ק"ש, ומשמאלם זו תפלה, אמר

לו רבי עקיבא דייך פפיס כל מקום שנאמר שישה כתיב בשי"ן וכאן בסמ"ך, אמר ליה ומה את מקיים לסוסתי ברכבי פרעה, אלא רכב פרעה על סוס זכר וכביכול נגלה הקדוש ברוך הוא על סוס זכר הה"ד (תהלים יח) וירכב על כרוב ויעוף, אמר פרעה מה הסוס זכר הזה הורג בעליו במלחמה אלא הריני רוכב על סוסה נקבה, הה"ד לסוסתי ברכבי פרעה, חזר ורכב פרעה על סוס אדום על סוס לבן או בשחור כביכול נגלה הקדוש ברוך הוא על סוס אדום לבן שחור הה"ד (חבקוק ג) דרכת בים סוסיך סוסוון פגיין, יצא פרעה הרשע בשריון וכובע כביכול הקדוש ברוך הוא כן שנאמר (ישעיה נט) וילבש צדקה כשרין הביא נפט כביכול הקדוש ברוך הוא כן שנאמר (תהלים יח) עביו עברו ברד וגחלי אש, הביא אבני בליסטרוס כביכול הקדוש ברוך הוא כן שנאמר (שמות ט) והי נתן קולות וברד, חרבות ורמחים כביכול הקדוש ברוך הוא כן שנאמר (תהלים יח) וברקים רב, הביא חצים כביכול הקדוש ברוך הוא כן שנאמר (שם - תהלים י"ח -)

וישלח חצים, א"ר לוי וישלח חצים ויפיצם, שהיו החצים מפזרים אותם, וברקים רב ויהמם, מלמד שהיו מערבבין אותם עירבבן הממן נטל סגנויות שלהם ולא היו יודעים מה הם עושים, יצא פרעה קטפרקטוס כביכול הקדוש ברוך הוא כן שנאמר (ישעיה מב) ה' כגבור יצא, הרעים קולו כביכול הקדוש ברוך הוא כן שנאמר (שמואל ב כב) ירעם מן שמים ה', לבלב בקולו כביכול (שם - שמואל ב' כ"ב -) ועליון יתן קולו, יצא פרעה בזעם כביכול (חבקוק ג) **בזעם תצעד ארץ**, בקשת כביכול (שם - חבקוק ג' -) עריה תעור קשתך, בצנה ומגן כביכול חחזק - החזק - מגן וצנה, בברק חנית כביכול לנוגה ברק חניתך, רבי ברכיה בשם ר' שמואל בר נחמן כיון שכלה פרעה כל כלי זיין שלו התחיל הקדוש ברוך הוא מתגאה עליו, אמר לו רשע יש לך רוח יש לך כרוב יש לך כנפים, מהיכן הטיסן הקדוש ברוך הוא, אמר רבי יודן מבין גלגלי המרכבה שמטן הקדוש ברוך הוא והטיסן על הים, אמר רבי חנינא בר פפא בשר ודם שהוא רוכב

על טוענו על דבר שיש בו ממש אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן טוען את רכובו ורוכב על דבר שאין בו ממש הה"ד (תהלים יח) וירכב על כרוב ויעוף וידא על כנפי רוח, כתוב אחד אומר וידא וכתוב אחר אומר (שמואל ב כב) וירא על כנפי רוח, באיזה צד יתקיימו ב' כתובים, א"ר אחא מכאן שהיה לו להקדוש ברוך הוא עולמות ויצא להראות בהן.

- ו -

בפסיקתא רבתי (איש שלום) הוספה א פרשה ב ד"ה ויהי בחצי הלילה, וזה לשונו:

ויהי בחצי הלילה [והי הכה וגוי] ובמקום אחר כתב כחצות הלילה [אני יוצא בתוך מצרים] וגוי (שמות י"א ד') וכי יש יציאה לפני הקדוש ברוך הוא [והא] כתיב **בזעם תצעד ארץ** (חבקוק ג' י"ב) ומה שכתב אני יוצא א"ר כביכול כאדם שפורע שטרו ויוצא לחירות, אמר הקדוש ברוך הוא הואיל ופרעתי את השטר שהייתי חייב לאברהם זקינם שאמרתי וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי (בראשית ט"ו י"ד)

הריני יוצא בראש גלוי שנאמר ויאמר משה
 כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא וגוי,
 א"ר יודן בשם ר' יעקב בר אבינא דרש ר'
 אבוהו בכנסת של כפר של טבריא ואמר
 אעלה אתכם מעני מצרים (שמות ג' י"ז)
 דבר קשה, לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא
 הואיל ואני ובניי שותפין בצרה בדין הוא
 שאפרע משונאיהם.

- 2 -

במדרש תנחומא (ורשא) פרשת בשלח
 סימן טו, וזה לשונו:

ימינך ה' ימינך ה' פשוטה לקבל שבים
 שנתת ארכה לדור המבול לעשות תשובה
 שנאמר לא ידון רוחי באדם לעולם
 (בראשית ו) ולא גמרת עליהם כלייה עד
 שהשלימו רשעתן לפניך, וכן אנשי המגדל
 נתת להם ארכה לעשות תשובה ולא גמרת
 עליהן כלייה עד שהשלימו רשעתן לפניך
 שנאמר (שם - בראשית - יא) ועתה לא
 יבצר מהם ואין ועתה אלא תשובה שנאמר
 (דברים י) ועתה ישראל מה ה' אלהיך
 שואל וגוי, ועתה ישראל שמע אל החקים

(שם - דברים - ד), ועתה שמע (ישעיה מד) וכן אנשי סדום נתת להם ארכה ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד (בראשית יח) ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה וגוי, ולא גמרת עליהן כלייה עד שהשלימו רשעתן לפניך, והי' המטיר על סדום (שם - בראשית - יט) עשו תשובה מטר ואם לאו גפרית ואש, וכן במצרים לקו במכות אולי יעשו תשובה כיון שלא עשו תשובה לא נשאר בהם עד אחד. ימינך ה' נאדרי בכח, ימינך למה שני פעמים אלא כשישראל עושין רצונו של מקום עושין שמאל ימין, וכשאינן עושין רצונו כביכול עושין ימין שמאל שנאמר (איכה ב) השיב אחור ימינו, ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל (תהלים קיח), כשהן עושין רצונו של מקום הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל (שם - תהלים - קכא), לא עשו רצונו העירה אל תזנח לנצח ויקץ כישן ה' כגבור מתרונון מיין (שם - תהלים - עח), וכשהן עושין רצונו חמה אין לי (ישעיה כז) אין עושין רצונו וחרה אף ה' (דברים ז) כשהן עושין רצונו ה' ילחם לכם,

אין עושין רצונו ויהפך להם לאויב (ישעיה סג) ולא עוד אלא הופך רחמנותו לאכזריות היה ה' כאויב בלע ישראל (איכה ב) תרעץ אויב לעתיד לבא וכן הוא אומר **בזעם תצעד ארץ** (חבקוק ג), תרעץ אויב, זה אדום שנאמר (יחזקאל לו) יען אמר האויב עליכם האת.

- ח -

בילקוט שמעוני תורה פרשת בשלח רמז רמו, וזה לשונו:

תהומות יכסימו וכי תהומות יש שם והלא עשונית היא אלא מלמד שעלו תהום העליון ותהום התחתון והיו המים נלחמים בהם בכל מיני פורעניות לכך נאמר תהומות יכסימו, דבר אחר שעלה תהום התחתון על תהום העליון וחפה עליהם את הרקיע והקדיר עליהם את הכוכבים וכל מאורי אור בשמים מפני מה ונתתי חשך על ארצך נאם ה'. וכן הוא אומר כי כוכבי השמים וכסיליהם לא יהלו אורם מפני מה חשך השמש בצאתו וירח לא יגיה אורו, וכן הוא אומר ובתחפנחם חשך היום

בשברי שם את מטות מצרים ונשבת בה
 גאון עוזה מפני מה כי היא ענן יכסנה
 ובנותיה בשבי תלכנה. וכן הוא אומר
 ופקדתי על תבל רעה ועל רשעים עונם.
 יונה ירד לתהום אחד שנאמר תהום
 יסובבני והם ירדו לשני תהומות שנאמר
 תהומות יכסימו, יונה ירד למצולה אחת
 שנאמר ותשליכני מצולה והן ירדו לשני
 מצולות שנאמר ירדו במצולות ואין מצולה
 אלא מים עזים שנאמר ותשליכני מצולה
 וכתיב ואת רודפיהם השלכת במצולות
 כמו אבן במים עזים, וכי מצולות יש שם
 והלא עשונית היא אלא מלמד שנפרץ הים
 הגדול לתוכו והיו המים נלחמים בהם בכל
 מיני פורעניות לכך נאמר ירדו במצולות,
 במדה שמדדו מדד להם הם אמרו וראיתן
 על האבנים ואף אתה עשית להן מים
 כאבנים והיו מים מכין על מקום האבנים
 לכך נאמר כמו אבן, דבר אחר כמו אבן
 היא היתה מיתה בינונית הרשעים שבהן
 היו מטורפין כקש הבינונים כאבן, הפקחין
 שבהן צללו כעופרת במים אדירים. דבר
 אחר כמו אבן על שהקשו לבן כמו אבן.

אבל אתה חסדך וטובך ורחמיך הרבים
 וימינך שהיא פשוטה לכל באי עולם
 שנאמר ימינך הי' ימינך הי' שני פעמים כי
 ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם בי
 נשבעתי יצא מפי צדקה, נאדרי בכח נאה
 אתה ואדיר בכח שנתת ארוכה לדורו של
 מבול לעשות תשובה ולא עשו שנאמר
 ויאמר הי' לא ידון רוחי באדם וגוי ולא
 גמרת עליהם כליה עד שהשלימו רשעים
 לפניך, וכן אתה מוצא באנשי מגדל שנתת
 להם ארוכה שנאמר ויאמר הי' הן עם אחד
 וגוי ואין עתה אלא תשובה שנאמר ועתה
 ישראל מה הי' אלהיך שואל מעמך לא
 גמרת עליהם כליה עד שהשלימו רשעים
 לפניך, וכן אתה מוצא באנשי סדום שנתת
 להם ארוכה לעשות תשובה ולא עשו
 שנאמר ויאמר הי' זעקת סדום וגוי ארדה
 נא ואראה מה נאמר שם והי' המטיר על
 סדום וגוי אם יעשו תשובה הרי מטר ואם
 לאו הרי גפרית ואש ולא גמרת עליהם
 וכו', ימינך הי' כשישראל עושין רצונו של
 מקום הן עושין שמאל ימין שנאמר ימינך
 הי' שני פעמים וכשאינן עושין רצונו של

מקום עושין ימין שמאל שנאמר השיב
 אחור ימינו, כשישראל עושין רצונו של
 מקום אין שינה לפניו שנאמר הנה לא ינום
 ולא יישן שומר ישראל וכשאין עושין רצונו
 של מקום כביכול שינה לפניו שנאמר ויקץ
 כישן ה', כשישראל עושין רצונו של מקום
 אין חמה לפניו שנאמר חמה אין לי וכשאין
 עושין רצונו של מקום כביכול חמה לפניו
 שנאמר וחרה אף ה', כשישראל עושין
 רצונו של מקום הוא נלחם להם שנאמר ה'
 ילחם לכם וכשאין עושין רצונו של מקום
 הוא נלחם בם שנאמר ויהפך להם לאויב
 והוא נלחם בם ולא עוד אלא שהן עושין
 רחמן אכזרי שנאמר היה ה' כאויב, תרעץ
 אויב רעצת אויב אינו אומר כאן אלא
תרעץ אויב לעתיד לבא שנאמר בזעם
תצעד ארץ וגו', תרעץ אויב זה פרעה
 שנאמר אמר אויב, דבר אחר זה עשו
 שנאמר יען אמר האויב, רבי חנינא בר פפא
 רמי כתיב שדי לא מצאנוהו שגיא כח
 וכתיב ימינך ה' נאדרי בכח, לא קשיא כאן
 בשעת הדין באן בשעת מלחמה:

- ט -

בילקוט שמעוני תורה פרשת וזאת-
הברכה רמז תתקנא, וזה לשונו :

אף חובב עמים, מלמד שחבב המקום את
ישראל מה שלא חבב כל אומה ולשון, כל
קדושיו בידך אלו פרנסי ישראל שעומדין על
ישראל ונותנין נפשו עליהם, במשה מהו אומר
ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא,
בדוד הוא אומר הנה אנכי חטאתי וגוי ואלה
הצאן מה עשו תהי נא ידך בי, דבר אחר אף
חובב עמים מלמד שלא חלק הקדוש ברוך הוא
חיבה לאומות כדרך שחלק לישראל וכו' כל
קדושיו בידך, אלו גדולי ישראל שמתמשכנין
על ישראל, וכן הוא אומר ביחזקאל ואתה שכב
על צדך השמאלי (ונשאת) [ושמת] את עון [בית]
ישראל, ואומר ואני נתתי לך את שני עונם וכו'
וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני, והם תכו
לרגלך אף על פי שהן מכעיסין, ישא מדברותיך
מקבלין עליהן עול תורתך, וכן הוא אומר כל
אשר דבר ה' נעשה ונשמע, דבר אחר אף חובב
עמים מלמד שחבב הקדוש ברוך הוא את
ישראל מה שלא חבב כל אומה ולשון ומלכות,
כל קדושיו בידך אלו נפשותיהן של צדיקים
שנתונות עמו באוצר שנאמר והיתה נפש אדוני
צרורה וגוי, והם תכו לרגליך אף על פי שהן

נרתעין לאחוריו שנים עשר מיל וחוזרין שנים
 עשר מיל, ישא מדברותיך כל אשר דבר ה'
 נעשה ונשמע, אף חובב עמים אמר משה לפני
 הקדוש ברוך הוא רבש"ע שני עולין אתה מטיל
 עלינו תורה ושעבוד מלכיות, א"ל הקדוש ברוך
 הוא העוסק בתורה כל קדושו בידך, והם תכו
 לרגליך אלו תלמידי חכמים שמכתתין רגליהם
 מעיר לעיר ללמוד תורה ופורקין מעליהן עול
 מלכות, דבר אחר והם תכו לרגליך אף על פי
 שהן לוקין בהליכתן אין זזין ממך אלא ישא
 מדברותיך, רב חנן בר רב חסדא שדא כרגא
 אדרבנן, א"ל רב נחמן בר יצחק עברת לך
 אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובים,
 אדאורייתא דכתיב אף חובב עמים כל קדושו
 בידך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע
 אפילו בשעה שאתה מחבב את העמים יהו כל
 קדושו בידך, והם תכו לרגליך תני רב יוסף
 אלו ת"ח שמכתתין את רגליהם מעיר לעיר
 וממדינה למדינה ללמוד תורה, ישא מדברותיך
 לישא ליתן בדבריו של מקום, אדנביאי דכתיב
 גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט
 ממשא מלך שרים, אמר עולא פסוק זה בלשון
 ארמי נאמר אם כולם יתנו בגוים עתה אקבצם
 ואם מעט מהן ויחלו ממשא מלך שרים,
 אדכתובים לכל יודעי דת אלהי וגוי מנדה בלו
 והלך לא שליט למרמא עליהם, מנדה זו מנת

המלך, בלו זו כסף גולגליות, והלך זו ארנונא, אף חובב עמים מפני מה הוא מחבבן באף, מפני שעתיד לכלותן באף שנאמר **בזעם תצעד ארץ** באף תדוש גוים, אבל ישראל אף על פי שיסורין באין עליהם קדושיהם שנאמר כל קדושיהם בידך, דבר אחר אמר הקדוש ברוך הוא לישראל חרון שאתם עושים לפני הוא מחבב את האומות העולם לפני, דבר אחר אף על פי שהקדוש ברוך הוא מגדל את עובדי אלילים בעולם הזה אבל מאבדן הוא לעולם הבא, משל למלך שהיה מהלך בדרך ובנו ועבדו מהלכין עמו והיה מכבד את העבד ומניח את בנו, כיון שהגיע לנהר ראה אותו שהוא עז הניח המלך את העבד והרכיב את בנו והעבירו את הנהר, שנאמר אף חובב עמים בעולם הזה, אבל לעולם הבא כל קדושיהם בידך:

פרק ב'

א

**ראשי הגולה שהשפעתם מגיעים לכל
העולם נתפסים על כל העולם מפני גודל
כח השפעתם במחאה**

"אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסים על כולי עלמא. א"ר חנינא מאי דכתיב "ה'

במשפט יבא עם זקני עמו ושריו" אם שרים
 חטאו זקנים מה חטאו, אלא אימא על זקנים
 [פיי סנהדרין] שלא מיחו בשרים". (שבת נד:)

ב

מי שבידו לשפוט ואינו שופט נענש

רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל אתאי
 ההיא איתתא קא צווחה קמיה ולא הוה משגח
 בה א"ל לא סבר ליה מר אוטם אזנו מזעקת דל
 גם הוא יקרא ולא יענה א"ל שיננא רישך
 בקרירי רישא דרישיך בחמימי הא יתיב מר
 עוקבא אב ב"ד דכתיב בית דוד כה אמר ה' דינו
 לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק פן תצא
 כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רוע
 מעלליהם וגו'. (שבת נה.)

רישך בקרירי: אני שאני רבך איני נכוה אבל מר עוקבא
 שהוא ראש לי ולך ואב ב"ד יכווה בחמין.
כתיב בית דוד וכו'. לא ענש אלא מי שבידו לשפוט.

ג

מסירות נפש למנוע להחטיא את ישראל גורם שיעשו ניסים על ידו

אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים
 דאתרחיש להו ניסא. ומאי שנא אנן דלא

מתרחיש לן ניסא אי משום תנויי בשני דרב יהודה כולי תנויי בנויקין הוה. ואנן קא מתנינן שיתא סדרי וכי הוה מטי רב יהודה בעוקצין האשה שכובשת ירק בקדרה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא. ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא, ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאניה אתא מטרא. ואנן קא מצערינן נפשין ומצוח קא צוחינן ולית דמשגח בן, אמר ליה קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם. אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם. כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא. סבר דבת ישראל היא, קם קרעיה מינה. אגלאי מילתא דכותית היא. שיימוה בארבע מאה זוזי. אמר לה מה שמך אמרה ליה מתון. אמר לה מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא. (ברכות כ.).

ד

רב ומורה החביב על עדתו - אינו סימן יפה

צורבא מרבנן דמרחמין לה בני מתא לאו משום דמעלו טפי אלא משום דלא מוכח להו במלי דשמיא. (כתובות קה:)

ה

צדיק גמור שאינו מוחה, הוי צדיק שאינו גמור ונענש בעון זה

בגמ' ע"ז (דף ד' ע"א) אמר ר' אבא בר כהנא
מאי דכתיב חלילה לך מעשות כדבר הזה
להמית צדיק עם רשע, ולא, והכתיב והכרתי
ממך צדיק ורשע. בצדיק שאינו גמור אבל צדיק
גמור לא, והכתיב וממקדשי תחלו, ותני ר' יוסף
אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי אלו בני
אדם שקיימו את התורה מאלף ועד תיו, התם
נמי כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו הוי להו
כצדיקים שאינם גמורים, עכ"ל.

ו

מתים בקצירת ימים חס ושלום

תלמידי חכמים מתים בקצירת ימים על
שאינם נוקמים ונוטרים כנחש על דברי תורה
ויראת שמים. (אבות דרבי נתן פרק כט)

ז

אסור לו לדיין רב מורה ומנהיג לירא מפני איש באמירת תוכחה

בספרי פרשת דברים "לא תגורו מפני איש" וז"ל: לא תגורו מפני איש שמא תאמר מתירא אני מאיש פלוני שמא יהרגני, שמא יהרוג את בני ביתי, שמא ידליק את גדשי, או שמא יקצוץ את נטיעותי, ת"ל לא תגורו מפני איש עכ"ל, (הובא במגדול עוז).

ח

הקב"ה העמיד את שם ועבר שיהיו מוחין ומתריין בדורם

ברבה פרשת וירא (סי' נב) על הפסוק "ויהי כאשר התעו אותי אלקים מבית אבי" וז"ל:

א"ר חנין הלואי נדרוש הדין קריא בתלת אפין וניפוק ידוי, בשעה שבקשו או"ה לזדווג לי עד שאני בבית אבי נתקיים עלי הקב"ה, ובשעה שבקשו אוה"ע להתעות אותי נגלה עלי הקב"ה ואמר לי לך ובשעה שבקשו אוה"ע לתעות מדרכיו של הקב"ה העמיד לה שני גדולים משל בית אבא שם ועבר והיו מתריין בהן, עכ"ל.

ובילקוט עה"פ הנ"ל (סי' צ"א) כתב וז"ל:

ובשעה שבקשו אוה"ע להתעות אותי מדרכיו
של הקב"ה העמיד להן הקב"ה שני גדולי
משל בית אבא כגון שם ועבר והי' מתרין בהם,
עכ"ל.

ט

**מי שהיה בידו למחות ולא מיחה הגם
שלמד ולימד ושמר ועשה הרי זה בכלל
ארור ונקרא רשע**

למד אדם ולימד, ושמר ועשה, והיה סיפק
בידו למחות ולא מיחה הרי זה בכלל ארור אשר
לא יקים וגוי' - לא למד אדם ולא עשה ולא שמר
ולא למד לאחרים ולא היה סיפק בידו למחות
ומיחה הרי זה בכלל ברוך. (ויקרא רבה כה)

י

חובה על רבני הדור לעמוד נגד פרצת הדור

במדרש רבה רות ויהי בימי שפוט השופטים
וז"ל: (יחזקאל י"ג) כשועלים בחרבות נביאיך
ישראל היו מה השועל הזה מצפה בחרבות
לכשיראה בני אדם לאיזה צד יהי בורח כך
כשועלים בחרבות נביאיך לא עליתם בפרצות
כמשה, למי הי' דומה משה רבינו לרועה נאמן

שנפלה גדר סמוך לחשכה עמד וגדרה משלש
רוחותיי נשתייר פרצה ולא היי לו שעה לגדרה
ועמד הוא בתוך הפרצה, בא ארי ועמד כנגדו,
בא זאב ועמד כנגדו, אבל אתם לא עמדתם
בתוך הפרצה כמשה, שאילו עליתם בפרצות
כמשה הייתם יכולין לעמוד במלחמה ביום אף
ד', עכ"ל. (ועיין בילקוט יחזקאל ק' י"ג)

יא

הפירצה באה מהגדולים

בבראשית רבה פרשה כ"ו וז"ל: בני אלקים
רשב"י קרא להון בני דייניא, תני רשב"י כל
פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, כומריא
גונבין אלהיא מאן מומי ביה או מאן מקרב
עכ"ל.

[פיי המתנות כהונה משל בהכומרים שהם
כהני עבודת כוכבים גונבים עבודת כוכבים
ומראים שאין בה ממש. מי ישבע שוב בה או מי
יקריב אליה קרבן עכ"ל].

יב

אברהם אבינו אינו מניח להקב"ה וממשיך להוכיח בני דורו

בשוחר טוב (ק' קי"ח) על פסוק "מן המצר קראתי" וז"ל: חמשה צדיקים עמדו בעולם נח ועבר ושם ואשור ואברהם, נח לא הקפיד לעבוד אלא עמד ונטע לו כרם, שם ועבר הטמינו את עצמן, אשור אמר היאך אני דר בין שני רשעים הללו הלך לו שנאמר מן הארץ ההיא יצא אשור, אברהם צדקתו עומדת לעד אינו מניח להקב"ה ואף הקב"ה לא הניחו שנאמר אני ד' אשר הוצאתיך, עכ"ל.

יג

הקב"ה מעמיד נביאים בגלות שיוכיחו את העם ויחזירם למוטב

בתורת כהנים פ' בחוקתי והבאתי אותם בארץ אויביהם וז"ל: זו מדה טובה לישראל שלא יהיו ישראל אומרים הואיל וגלינו בין אוה"ע נעשה כמעשיהם, אני איני מניחם, אלא אני מעמיד נביאי עליהם ומחזירין אותם למוטב תחת כנפי ומנין שנאמר והעולה על רוחכם הי' לא תהי' אשר אתם אומרים נהי' כגוים וכמשפחות האדמה, אלא חי אני נאום

ד' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם על כרחכם שלא בטובתכם ממליך אני מלכותי עליכם, עכ"ל.

יז

הצדיק צריך למחות ולהתבזות ולסבול הכאות מישראל - על כבודו ית"ש

אמר לה הקדוש ברוך הוא (למידת הדין) הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים (ולפיכך הצדיקים נצולין). אמרה לו היה בידם למחות ולא מיחו. אמר לה גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא היו מקבלין מהם. אמרה לו אם גלוי וידוע לפניך לפניהם מי גלוי ולפיכך היה להם למחות ולהתבזות על קדושת שמך ולסבול הכאות מישראל. (מדרש תנחומא תזריע ט).

טו

אין להחניף לשום איש בתוכחה

בתנחומא פ' שופטים וז"ל: מעשה באחד שהי' לו דין עם מלך ממלכי בית חשמונאי ועמד לפני ר' שמעון בן שטח א"ל דין יש לי אצל המלך, אמר ר' שמעון בן שטח להם לאותן דיינים שדנין עמו אם משגר אני בשביל המלך

אתם מוכיחים אותנו, אומרים לו הן, שגר בשבילו, בא ונתנו את כסאו וישב בצד שמעון, א"ל שמעון בן שטח עמוד על רגליך ותן את הדין, א"ל וכי דנין את המלך, פנה לימינו כבשו הדיינין את פניהם בקרקע, לשמאלו כבשו פניהם בקרקע, בא המלאך וחבטן בקרקע עד שיצאה נשמתן, מיד נזדעזע המלך, מיד אמר ליי שמעון בן שטח עמוד על רגליך ותן את הדין שלא לפני אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיי העולם, שנאמר [דבריי י"ט] ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ד', מיד עמד על רגליו ונתן את הדין לכך צריך שיהיו הדיינין נוהגין אימה בעצמן והבעלי דינין נוהגין אימה בעצמן כביכול להקב"ה הם דנין שכך אמר יהושפט לדיינין כי לא לאדם תשפוטו כי אם לד' [ד"ה בי ט"ז], עכ"ל.

(ומעשה זה הובא ג"כ במס' סנהדרין דף י"ט ע"א קצת בלשון אחר).

טז

בראשי העם תלוי העון

קח את כל ראשי העם והוקע אותם, בראשי העם תלה על שלא מיחו בבני אדם. (תנחומא בלק יט).

יז

**עוונות ישראל וחטאתם תלויים בראשי
דייניהם**

בילקוט (יחזקאל סי' שמ"א) וז"ל: בן אדם
צפה נתתיך באמרי לרשע הה"ד ואשימם
בראשיכם, אם שמרתם את התורה הרי
ראשיכם שמורים, ואם לאו אינם שמורים,
מלמד שאשמיהם של ישראל תלויים בראשי
דייניהם, עכ"ל.

בילקוט דברים (סי' תת"ב) ואשימם
בראשיכם וז"ל: דבר אחר אם שמרתם את
דבריכם הרי ראשיכם שמורים ואם לאו אינם
שמורים מלמד שאשמיהם של ישראל תלויים
בראשי דייניהם וכן הוא אומר בן אדם צופה
נתתיך לבית ישראל באמרי לרשע וגו' ואתה כי
הזהרת רשע ולא שב מרשעו ומדרכו וגומר,
עכ"ל.

יח

**כשאין הגדולים עושים מה שמוטל
עליהם אשמת ישראל תלויה בראשם**

כשישראל נשמעין לגדוליהן ואין הגדולים
עושים צרכיהן, אשמה תלוי' בראשיהן של
גדולי', ואם לאו, תלוי בראשי עצמן. וכשאין

הגדולים עושין צרכיהן, מה כתיב ד' במשפט
יבוא עם זקני עמו ושריו וגו', עכ"ל.

יט

צדיקים ומנהיגים שבדור צריכין למחות ולהתבזות ולסבול הכאות מישראל

בתנחומא פי תזריע כתב וז"ל: אמר לו
הקב"ה לגבריא אל לך ורשום על מצחן של
צדיקים תיו של דיו כדי שלא ישלטו בהם
מלאכי חבלה וימותו מיד ועל מצחם של רשעים
תיו של דם כדי שישלטו בהם מלאכי חבלה,
נכנסו קטיגוריי לפני הקב"ה, אמרה לפניו
רבש"ע מה נשתנו אלו מאלו א"ל הקב"ה הללו
צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים אמרה
לו הי' בידם למחות ולא מיחו אמר לה גלוי
וידוע לפני שאם מיחו בהם לא היו מקבלין
מהם, אמרה לפניו רבש"ע אם לפניך גלוי
וידוע, לפניהם מי גלוי, לפיכך הי' להם למחות
ולהתבזות עבור קדושת שמך ולקבל על עצמם
ולסבול הכאות מישראל כמו שהיו הנביאים
סובלין מישראל שהרי ירמי' סבל כמה צרות
מישראל וישעי' כמו כן דכתיב (ישעיה נ') "גוי
נתתי למכים ולחיי למורטים" ושאר הנביאים,
מיד חזר הקב"ה ואמר למלאכי חבלה זקן
ובחור ונשים וטף תהרגו למשחית, עכ"ל.

כ

**רב המחניף ואינו מוכיח ראוי שכל
הקללות שבתורה יבואו עליו**

רב המחניף למי שמלא עוונות בשביל בצע
כסף שבידו ואומר לו "צדיק אתה" ראוי
שיבואו עליו כל הקללות שבתורה, אבל מי
שמוכיח חבירו שיחזור בו, נוטל ברכות אותו
המתוכח, אם קבל עליו וחוזר בו גם הוא מקבל
ברכות. (ילקוט דברים תשצג)

כא

אסור לרב לעצור ולהמנע מלומר דבריו

לא תגורו מפני איש אל תכנס דבריך מפני
איש,

שלא תירא מפני פלוני שלא יהרג את בנך,

ושלא ידליק את גדישתך,

ושלא יקוץ נטיעותיך,

כי המשפט לאלקים. (ילקוט).

כב

הצדיקים צריכים למסור נפשם על קדושת השם שלא יחטא הדור

רבי איבו אמר, אמר הקב"ה הא חרב בהמ"ק אל תגעו בצדיקים, ורבנין אמרין, אמר הקב"ה והא אין בידיהם כדי שטר, באותה שעה קפצה קטיגוריא לפני הקב"ה, רבש"ע מפני מה אתה חס עליהם,

איזה מהם נפצע מוחו עליך,

איזה מהם נתן נפשו על קדושת שמך,

באותה שעה אמר הקב"ה יפה למדת קטגוריא ה"ד וממקדשי תחלו, (ועיין מ"ר איכה ע"פ ולא זכר הדום רגלו). (ילקוט יחזקאל ט').

כג

נח היה מוחה בדור המבול לכך נקרא איש צדיק

בבראשית רבה (פרשה ל' פסוק ז) וז"ל:

איש כל מקום שנאמר איש צדיק מומחה, שכל ק"כ שנה הי' נוטע ארזי' וקצצן אמרו למה כדון, אמר להון כן אמר מארי דעלמא דהוא

מייתא מבולא על עלמא א"ל אין איתא מבולא,
 לא אתא אלא על ביתי דההוא גברא, הה"ד
 לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל, אמר
 ר' אבא בר כהנא כרוז אחד עמד לי בדור המבול
 זה נח תמן אמרין כרוז ליה לפיד ליה בוז,
 שהיו מבזין עליו, והיו קוראין ליה ביזיא סבא,
 עכ"ל, הרי שרבותינו אמרו שהי' מוחים
 בדורם.

כד

וכן מובא במדרש רבה (איכה פרשה ב', פ"ג)
 וז"ל:

והכו אל תחוס עינכם ואל תחמולו בחור
 ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש
 אשר עליו התו אל תגשו וממקדשי תחלו,
 והאיך זה. אלא באותה שעה קפצה קטיגוריא
 לפני כסא הכבוד אמרה לפניו רבון העולם,

איזה מהן נהרג על שמך,

איזה מהן נפצע מוחו על שמך,

איזה מהן נתן נפשו על שמך,

עכ"ל.

כה

**כשמנהיגי הדור וראשיה רואין דבר
עבירה והופכין פניהם ממנו, גם הקב"ה
עושה להם כן**

ברבה איכה בפסוק "ויצא מבת ציון כל הדרה
היו שריי כאילים" וז"ל:

רבי סימון בשם ר' שמעון בר אבא ורשב"ל
בשם ר' יהושע, מה אילים הללו בשעת שרב
הופכין פניהם אלו תחת אלו כן היו גדולי
ישראל רואין דבר עבירה והופכים פניהם
ממנו, אמר להם הקב"ה תבא שעה ואני עושה
לכם כן, עכ"ל.

כו

**המנהיגים צריכים להוכיח גם כשמבזים
אותם ומלעיגים עליהם**

ותוכחתי לא אביתם. זה ירמיה שכל תוכחה
ותוכחה שהיה מוכיח את ישראל היו מבזין
אותו ומלעיגים עליו. אמר להם ירמיי חייכם
[עתיד] יום לבא, כשם שהייתם מלעיגין עלי
ומשחקים בי, לשחוק ולהלעיג עליכם, מנין
ממה שכתוב אחריו [כו'] גם אני באידכם
אשחק וגוי. (מדרש משלי פ"א פל"ב).

דברי התעוררות לענין מצות מחאה שאי אפשר לשום אדם לומר יצאתי ידי חובתי במחאה

יאמר נא ישראל מי האיש אשר יאמר זכיתי לבי טהרתי שהרימותי ידי אל ד' אם ראיתי מרעי כאח לי או משכני אשר יושב ממולי דבר פשע או פעולת רשע לא שמתי ידי למו פי אלא בהגיגי תבער אש ודברתי בלשוני והוכחתי בשבט פי, פעם רכות ופעם קשות, ופקדתי עליו חטאתו, ואם הם לבבו עלי ואמר מי שמך לאיש מוכיח מי נתנך להיות שופט עלי ולשמור עקבי ולהשמיע מוסרך לאזני, הכי לאב בית דין או לדיין או למגיד אשר שמת עיניך לנגדי לשמור צעדי, דע לך כי נואלת מאוד ואל תוסף שנית לכסלתך אל תפגע בי פן בפיפיות לשוני אצא לקראתך ונחמת באחריתך, ומכל אלה הדברים קשים כגידיים לא נתתי מתג ורסן לפי לעצור בעדי רק דברתי והגדתי לרעי ושכני דע לך גם אם רע בעיניך אשר שמת עיני ולבי עליך לא אכלה שפתי מלדבר להתווכח על המעשים אשר לא יעשו בישראל כי כן צויתי מפי ד' הוכח תוכיח את עמיתך גם מאה פעמים רק אם אשא על שכמי אלה המכות אשר מבית אוהבי כפי חק ומשפט אז אהי כאיש אשר אין בפיו תוכחות:

מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לאמור
מלאתי ידי לד' לקיים מצות מחאה.

ואוי מיום הדין ואוי מיום התוכחה בבוא עת
מועד לכל חי וכי יפקוד ד' על מעשי אנוש ועל
פעולת אדם שיחופש וימצא כתוב:

צדיק זה חלל שבת,

חסיד זה עבר על נדה,

**ירא אלקים זה עבר על נבלה
וטריפה ושעטנז,**

**קדוש זה עבר על איסור אשת
איש,**

וישתוממו כל אנשי אמונה וישאלו הלא צור
תמים פעלו הכי נתחלף בין אוהב לאויב (הנה
נשפט אתך על אומרך לא חטאתי) ויענהו ד'
בסערה הלא הי' בכחך למחות באיש פלוני
אלמוני רשע מדוע לא זכרת אותנו ולא פקדת
עליו אשמו הרחק משכן רע אמרו בהתחברך
עם רשע פרץ ד' את מעשיך צדיק ד' בכל דרכיו
וחסיד בכל מעשיו, ואנן מה נאמר וסלחת
לעונינו ולחטאתינו, וטהר לבינו לעבדך לזכות
רבים אמן. (שער חיים).